irracionalisme EPIST.

Defensa d'allò **irracional** com una característica del ser humà o de coses relatives a l'home; defensa que consisteix en la valoració d'altres fonts de coneixement diferents de la **raó** i la **experiència**, i en el seu grau màxim en la valoració de l'**absurd**. Referit a sistemes filosòfics, el terme el va aplicar per primera vegada Kuno Fischer a la filosofia de **Fichte**.

Es distingeix la branca de ***l'irracionalisme gnoseològic*** o metodològic i la de ***l'irracionalisme metafísic*** (no sempre fàcilment diferenciables).

- L'irracionalisme gnoseològic, en la seva versió radical, suposa desconfiança davant la **raó** i acusa a la **gnoseologia** o **teoria del coneixement** tradicional d'intel·lectualista, abstracta i aliena a la vida. En substitució de la raó com a mitjà adequat de coneixement, recorre a la **fe**, a la **intuïció** o al **sentiment**; així, els diversos misticismes, fideismes, **vitalismes** o **romanticismes**, i els sistemes filosòfics o el pensament d'autors com **Meister Eckhart**, **Pascal**, **Hamann**, **Jacobi**, **Lammenais**, **Schleiermacher**, **Schelling**, **Bergson** i altres. Pertany també a l'irracionalisme gnoseològic la **teoria dels valors** i, en alguna mesura, el **pragmatisme**. La **psicoanàlisi** de **Freud**, en tant que irracionalisme psicològic, comparteix tant l'irracionalisme gnoseològic com el metafísic.
- L'irracionalisme metafísic abandona el camp del coneixement per referir-se a la falta de sentit de la mateixa condició humana, que es considera absurda.

Versió atenuada de l'irracionalisme gnoseològic són totes aquelles teories del coneixement que afegeixen al coneixement pròpiament racional algun element irracional de diversa índole, més o menys determinat i influent: el sentir, el viure, l'ambient o la consciència de classe, la cultura a què es pertany, etc.

Sistemes filosòfics defensors d'un irracionalisme metafísic són tots aquells que fan de l'**absurd**, en alguna de les seves formes, la seva **categoria** fonamental: són exemples **Schopenhauer**, **Kierkegaard**, **Nietzsche** i, en general, el conjunt d'autors enquadrats en l'**existencialisme**, **Sartre** i **Camus**, en especial

Modernament, l'irracionalisme ha estat objecte especial d'estudi per part d'autors de tendències divergents: **G. Lukács**, en *L'assalt a la raó* (1954) (**veure cita**), fa responsables a la llarga sèrie de filosofies «burgesos», que van des de **Schelling** fins a **Spengler** i Ernst Jünger, passant sobretot per Schopenhauer, Kierkegaard, **Dilthey** i Nietzsche, de l'existència històrica de la barbàrie totalitària del nazisme i el feixisme. Aquestes filosofies que no han estat sinó justificació **ideològica** dels propis valors de la societat, han portat -després de destruir la raó- a la desvalorització de l'**enteniment**, al **relativisme** moral, a l'**escepticisme** i a l'exaltació de valors irracionals que el totalitarisme nazi va fer seus.

L'**Escola de Frankfurt** i els autors de la **teoria crítica** recorren a l'anàlisi i crítica del que denominen raó instrumental, per treure a la llum l'arrel irracional dels excessos totalitaris, tant del nazisme i del feixisme com del comunisme.

Karl R. *Popper* dedica la seva obra *La societat oberta i els seus enemics* (**veure cita**) a un estudi sistemàtic i històric -a través de l'examen de l'**historicisme**, basat en **Hegel** i en **Plató**, fonamentalment- del que denomina «el problema intel·lectual més important del nostre temps», a saber, el conflicte entre racionalisme i irracionalisme.